

SFÂNTUL APOSTOL ANDREI

Ocrotitorul României

Începătorul Botezului în poporul român

LUCRARE PUBLICATĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREAFERICITULUI PĂRINTE

DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA *CUVÂNTUL VIEȚII*
A MITROPOLIEI MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
BUCUREȘTI - 2011

Cuprins

†DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române Sfântul Apostol Andrei, Ocrotitorul României	5
†DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române Elemente ale religiei geto-dacilor favorabile procesului de creștinare a strămoșilor	13
Pr. Prof. Acad. Dr. Mircea PĂCURARIU Începuturile vieții creștine pe teritoriul României de azi	29
Pr. Prof. Dr. Sabin VERZAN Propovăduirea Evangheliei în Sciția Mică (Dobrogea)	64
Pr. Conf. Dr. Constantin PREDĂ Sfântul Apostol Andrei în Noul Testament	113
Pr. Prof. Dr. Ioan RĂMUREANU Noi considerații privind pătrunderea creștinismului la traco-geto-daci	126
Prof. Acad. Dr. Emilian POPESCU Apostolicitatea creștinismului românesc	147
Prof. Acad. Dr. Emilian POPESCU L' origine apostolique du Christianisme roumain	165
Pr. Prof. Dr. Adrian GABOR Misiunea Sfântului Apostol Andrei la Dunărea de Jos	183
†EPIFANIE, Arhiepiscopul Buzăului și Vrancei Sfântul Apostol Andrei în tradiția românilor - mărturie a vechimii creștinismului și a continuității noastre pe aceste meleaguri	195
Sebastian NAZĂRU Sfântul Andrei „cel întâi chemat” și apostolicitatea Scaunului Constantinopolului	216

SFÂNTUL APOSTOL ANDREI, OCROTITORUL ROMÂNIEI

Din timp în timp istoricii Bisericii noastre revin cu studii asupra începuturilor creștinismului pe teritoriul României. Poporul român, a cărui creștinare coincide cu etnogeneza, a primit creștinismul atât în limba greacă, cât și în limba latină.

Ortodoxia românească are un specific al său care s-a manifestat în cursul istoriei printr-un echilibru și o armonie pe multe planuri și sub diferite aspecte ale vieții. Între aceste trăsături specifice, putem enumera: absența războaielor confesionale, cumpătarea în discuțiile dogmatice, îmbinarea echilibrată între cugetarea teologică și viața concretă, cooperarea între Stat și Biserică, prioritatea frumuseții morale față de juridismul eclezial, tăria, răbdarea și curajul în fața marilor încercări ale istoriei, încrederea în biruința binelui și altele¹.

Sfântul Apostol Andrei a fost „*cel întâi chemat*” la apostolie de către Mântuitorul Hristos și, la rândul-i, a chemat pe mulți la dreapta credință, într-o bogată activitate misionară ce l-a purtat până la gurile Dunării de Jos. Tradițiile locale legate de cultul Sfântului Andrei au îmbogățit tezaurul popular românesc, păstrându-se, din generație în generație, până astăzi. *Pentru că strămoșii noștri geto-daci au primit cuvântul Evangheliei și au fost botezați de Sfântul Apostol Andrei, îl cinștim ca ocrotitor și cel dintâi părinte spiritual al românilor.*

Sfântul Apostol Andrei este întâlnit, pentru prima dată, în cuprinsul Sfintelor Evanghelii. Era iudeu de neam, frate al Sfântului Apostol Petru, care mai înainte se chema Simon, și fiu al pescarului Iona din Betsaida. Cetatea Betsaida, situată pe țărmul Mării Galileii, în nordul Țării Sfinte, a oferit Mântuitorului trei apostoli dintre cei doisprezece: pe frații Andrei și Petru și pe Sfântul Apostol Filip. Pescar de meserie, Andrei a fost prins în „mrejele povăduirii” de Sfântul Prooroc Ioan Botezătorul, pe lângă care a ucenicit până la chemarea la apostolat de către Iisus din Nazaret. În pustiul Iordanului a crescut auzind cuvintele Proorocului Ioan despre venirea lui Mesia, iar în momentul Botezului Domnului a văzut pe „*Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică*

1. S.MEHEDINȚI, *Creștinismul românesc*, București, 1941.

păcatul lumii" (Ioan 1, 36). Dacă întreaga viață trăise cu nădejdea că va veni un Mântuitor, iată că se plinise vremea și, în chiar a doua zi după Epifania lui Hristos la Iordan, Andrei putea împărtăși bucuria prezentului cu fratele său Petru: „Am găsit pe Mesia (care se tâlcuiește: Hristos)" (Ioan 1, 41).

Răspunde cu bucurie chemării de a deveni „pescar de oameni" și participă, alături de Mântuitorul Iisus Hristos, la întreaga istorie prezentată de Sfinții Evangheliști. Doar de două ori mai este amintit numele Sfântului Apostol Andrei, în Evanghelia Sfântului Ioan Teologul, cu ocazia a două evenimente inedite. Astfel, *Sfântul Andrei este cel ce, înainte de înmulțirea minunată a pâinilor în părțile Tiberiadei, află în mulțime un băiat care avea cinci pâini de orz și doi pești și îl aduce în fața lui Iisus*. În momentul Intrării Domnului Iisus în Ierusalim, împreună cu Apostolul Filip, *el mijlocește o întâlnire cu Mântuitorul unor greci veniți să sărbătorească Paștile iudaic*. Mai departe, îl întâlnim doar ca personaj colectiv, alături de ceilalți apostoli, ascultând învățăturile lui Iisus, văzând minunile Lui și pătimirile Lui, bucurându-se de Învierea Sa și primind porunca propovăduirii Evangheliei la toate neamurile.

Începând cu anul 33, după Pogorârea Duhului Sfânt și întemeierea Bisericii creștine la Ierusalim, Sfinții Apostoli au împlinit porunca de a predica dreapta credință pretutindeni.

Unii istorici și teologi din primele secole creștine atestă că Sfântul Apostol Andrei a fost primul propovăduitor al Evangheliei la geto-daci, în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, numit atunci Sciția Mică. Astfel, un sinaxar constantinopolitan amintește pătimirea Sfântului Andrei la 30 noiembrie, după ce a propovăduit în „toată regiunea Bitiniei și Pontului, în provinciile romane Tracia și Sciția".

Un alt sinaxar al Bisericii de Constantinopol ne oferă o variantă mai lungă a pătimirii Sfântului Andrei, menționând că „lui Andrei, celui Întâi Chemat, i-au căzut la sorți Bitinia, părțile Pontului Euxin [Marea Neagră] și ale Propontidei, cu cetățile Calcedon și Bizanț, Macedonia, Tracia și regiunile care se întind până la Dunăre, Tesalia, Elada, Ahaia și cetățile Aminsos, Trapezunt, Heraclea și Amastris".

Prezența Sfântului Apostol Andrei este atestată și în cetatea Sinope din părțile Pontului, localizată astăzi pe țărmul turcesc al Mării Negre. O tradiție locală afirmă că, în această cetate, un pictor al timpului i-a zugrăvit chipul, realizând astfel prima icoană a unui apostol. De asemenea, se amintesc o serie de minuni săvârșite de Sfântul Apostol Andrei aici, minunat fiind și felul cum a scăpat viu din chinurile la care a fost supus.

Despre propovăduirea Sfântului Apostol Andrei în Sciția vorbește și Sfântul Ipolit Romanul - martirizat în timpul persecuției împăratului Deciu (249-251) - în lucrarea sa *Despre apostoli*. În secolul al IV-lea, în *Istoria Bisericească*, Eusebiu de Cezareea nota: „Sfinții Apostoli ai Mântuitorului, precum și ucenicii lor, s-au împrăștiat în toată lumea locuită pe atunci. După Tradiție, lui Toma i-au căzut sorții să meargă în Partia, lui Andrei în Sciția, lui Ioan în Asia...”. Mai târziu, în secolul al VIII-lea, călugărul Epifanie, în *Viața Sfântului Apostol Andrei*, număra sciții între popoarele evanghelizate de el. În secolul al XIV-lea, istoricul bizantin Nichifor Calist reia tradiția consemnată de Origen (secolul al III-lea) și Eusebiu de Cezareea (secolul al IV-lea), afirmând că Sfântul Andrei a predicat „în pustiurile scitice”. Tot dintr-un sinaxar al Bisericii de Constantinopol aflăm că Sfântul Andrei a hirotonit episcop la Odessos (astăzi Varna, în Bulgaria) pe ucenicul său, Amplie, pomenit ca sfânt în calendarul ortodox la 31 octombrie. Sfântul Ierarh Dosoftei, mitropolitul Moldovei, scria, la sfârșitul secolului al XVII-lea, în cartea *Viața și petrecerea sfinților*, că „Apostolului Andrei i-a revenit (prin sorți) Bitinia și Marea Neagră și părțile Propontului, Halcedonului și Vizantea, unde e acum Țarigradul, Tracia și Macedonia, Tesalia și, sosind la Dunăre, ce-i zic Dobrogea și altele ce sunt pe Dunăre, și acestea toate le-a umblat”. Istoricul bisericesc Nichifor Calist amintește că Sfântul Apostol Andrei a plecat din părțile Sciției spre sud, trecând prin Tracia, și a ajuns la Bizanț, viitorul Constantinopol. O veche tradiție păstrată de cronografi bizantini afirmă că acolo a hirotonit episcop pe Stahie, unul dintre ucenicii săi. Astfel, Biserica din Constantinopol își revendică originea apostolică de la Sfântul Andrei, pe care-l cinstește ca ocrotitor.

De la Constantinopol, Sfântul Apostol Andrei a trecut prin Macedonia și Tesalia, ajungând până în orașul Patras din Ahaia, în Grecia de astăzi. În cetatea Patras, a convertit, printre alții, pe Maximila, sora proconsulului Egeas al Ahaiei. Din porunca acestuia, Sfântul Apostol Andrei a fost martirizat, răstignit pe o cruce în formă de X, numită în popor „Crucea Sfântului Andrei”. Anul muceniei Sfântului Apostol Andrei oscilează, în datele istoricilor, între persecuția împăratului Nero (54-68) și cea a împăratului Domițian (81-96). Biserica primară a stabilit, încă de la sfârșitul secolului al II-lea, *ziua de 30 noiembrie ca dată a pomenirii Sfântului Apostol Andrei*.

Moaștele Sfântului Andrei s-au păstrat în cetatea Patras din Grecia până în anii 356-357, când împăratul Constanțiu le-a mutat în Biserica *Sfinților Apostoli* din Constantinopol, cu ocazia slujbei sfințirii acesteia, după re-

staurare. În a doua jumătate a secolului al IV-lea, Sfântul Ambrozie, episcopul Milanului, scria că părțile din sfintele sale moaște au fost oferite bisericilor italiene din Milan, Nola și Brescia. În jurul anului 850, împăratul bizantin Vasile I Macedoneanul restituie locuitorilor din Patras capul Sfântului Apostol Andrei. După Cruciada a IV-a, din 1204, când Constantinopolul a fost cucerit de cavalerii apuseni, cardinalul Petru din Capua a dispus ca moaștele Sfântului Andrei, păstrate în capitala imperiului, să fie așezate în catedrala din Amalfi, Italia. În aprilie 1462, în timpul papei Pius al II-lea, capul Sfântului Andrei din Patras a fost așezat într-o biserică din Roma. La 26 septembrie 1964, în timpul papei Paul al VI-lea, Vaticanul a restituit racla purtând capul Sfântului Apostol Andrei Mitropoliei de Patras a Bisericii Ortodoxe a Greciei.

În timpul misiunii sale în părțile Dobrogei, Sfântul Apostol Andrei va fi predicat în Histria, Tomis (Constanța), Callatis (Mangalia), Dionysopolis (Balcic), cetăți în care greci și romani conviețuiau cu geto-daci, strămoșii românilor. De aici pornesc și numeroasele tradiții din folclorul românesc. Între ele, cea care amintește despre popasul făcut de Sfântul Andrei în Dobrogea, pe teritoriul dregătorilor Cutusun și Dura, în satul Guzugun, astăzi hotarul comunei Ion Corvin (județul Constanța), nu departe de granița româno-bulgară. *În apropierea acelei așezări se află o pădure adăpostind două peșteri, care au servit apostolului și însoțitorilor săi drept loc de odihnă.* Aceste peșteri au devenit lăcașuri de cult pentru populația din zonă, iar *Peștera Sfântului Andrei este socotită prima biserică de pe teritoriul țării noastre.* În anul 1943, episcopul Chesarie Păunescu al Dunării de Jos a sfințit peștera, însă a urmat o perioadă dificilă, până în anul 1990, când a început ridicarea unei mănăstiri. O serie de hidronime păstrează amintirea Sfântului Apostol în zonă, cum ar fi *Pârâiașul Sfântului Andrei* sau *Apa Sfântului*.

Tot în tradiția străbună românească s-au păstrat unele colinde referitoare la Sfântul Apostol Andrei:

*„Ne dați ori nu ne dați
Că mergem în altă casă
Unde Sânt Andrei ne lasă
Și ne face tolba grasă“.*

În altă creație, Sfântul Apostol Andrei este prezentat într-un dialog cu colindătorii. La întrebarea:

„Spune, spune, Moș Andrei, cel cu crucea cea de tei,

Cine, cine-i Moș Crăciun, Moș Crăciun, cel mai bătrân“,

Sfântul Andrei răspunde:

*„Moș Crăciun e Tatăl vostru, e și Dumnezeuul nostru,
El a făcut și pe pom, și pe capră, și pe om
Ța, Ța, Ța, căpriță, Ța, trece-mă și Dunărea
Ca să afle Dacia, că S-a născut Mesia“.*

Balada *Peștera Sfântului Andrei* leagă amintirea celui dintâi chemat între apostoli de numele lui Decebal și Traian. Versurile acestei balade, armonizate, au dat naștere unui colind închinat Sfântului Apostol Andrei.

Cu prilejul acordării episcopului Antim Nica al Dunării de Jos rangul de Arhiepiscop, la 9 noiembrie 1975, au fost citate versurile baladei respective, motivând că „aceste scumpe amintiri au încălzit inimile înaintașilor noștri și ele însușesc și astăzi solemnitățile noastre“:

*„Colo pe grindei,
Crâng de alunei,
Val de arțărei,
Sfânta mănăstire,
Loc de tănuire
Și tămăduire,
Se pitește-n tei
Casa lui Andrei,
De la schit la cruce,
Scară care duce,
Din cruce la schit,
Scări de coborât...
De la schit în sus,
Crucea lui Iisus,
De la cruce în tei
Casa lui Andrei...
La schitul din tei
Crucea lui Andrei,
Cine că-mi venea
Și descăleca?*

Venea Decebal
Călare pe-un cal,
Sfinții că-i găsea,
Cu ei că-mi vorbea,
Dar nu se închina,
Nici cruce-și făcea.
La schitul din tei,
Crucea lui Andrei,
Traian că venea,
La slujbă ședea,
Slujba asculta,
Și îngenunchea,
Dar nu se închina...
Pe murg călărea
Și cale-și lua,
La cetatea lui,
A Trofeului...
Andrei col-la schit
Uita c-a ieșit,
Cu papucii lui,
Talpa raiului,
Și potcapu lui
Arca cerului,
Cu veșminte sfinte,
Frații înainte,
Cu toiag și cruce,
Candele-n răscruce,
Lumânări aprinse,
Vălvătăi cuprinse...
Iară Sânt Andrei
Sub crucea din tei,
Schitul din grindei,
Se roagă mereu
La bun Dumnezeu“.

Cinstirea de care se bucură Sfântul Andrei în evlavia populară din România a făcut ca peste 130 000 de români să se afle sub patronajul spiritual al Sfântului Andrei, purtându-i numele care înseamnă „bărbăție“, „curaj“.

În ședința din mai 1995, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca ziua prăznirii Sfântului Apostol Andrei să fie trecută în calendarul bisericesc cu cruce roșie, între sfinții mari ai Ortodoxiei.

În zilele de 12-17 octombrie 1996, pe când eram mitropolit al Moldovei și Bucovinei, am întâmpinat la Iași, de Sărbătoarea Sfintei Parascheva, racla purtând capul Sfântului Apostol Andrei adusă de la Mitropolia din Patras (Grecia). Atunci, peste un milion de pelerini au venit să se închine Sfântului Apostol Andrei. O bucurie imensă și o pace sfântă au cuprins mulțimile de pelerini, dar și pe mulți din cei care au aflat vestea aceasta: **Poporul român se întâlnește cu Apostolul său!** Capul Sfântului Apostol Andrei a fost dus apoi în pelerinaj la Galați, între 15-17 octombrie 1996. Evenimentul sfânt din anul 1996 este pomenit în calendarele celor două eparhii, Iași și Galați.

Urmare acestui mare și sfânt eveniment aducător de lumină și bucurie care confirmă solemn credința apostolică a poporului român, la propunerea noastră, în februarie 1997, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat pe Sfântul Apostol Andrei ca fiind **Ocrotitorul României**. În anii următori foarte mulți copii nou-născuți au primit numele de Andrei sau Andreea, iar cultul sau cinstirea lui s-a intensificat în evlavia poporului român.

În anul 2002, Sfântul Sinod a hotărât ca sărbătoarea Sfântului Apostol Andrei (30 noiembrie) să devină zi de **Sărbătoare Națională Bisericească**. Din aceste motive noua Catedrală a Mântuirii Neamului poartă și hramul Sfântul Apostol Andrei, Ocrotitorul României, pe lângă hramul Înălțarea Domnului, care este și Ziua Eroilor români.

Anul omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii (2011) este un timp binecuvântat pentru a ne aminti de Botezul sau Creștinarea lentă, dar profundă, a strămoșilor noștri geto-daco-romani, ca urmare a predicării Evangheliei lui Hristos de către Sfântul Apostol Andrei și ucenicii săi.

În acest context sfânt, solemn și semnificativ, binecuvântăm cu bucurie publicarea acestui volum dedicat Sfântului Apostol Andrei, încreștinătorul poporului român și Ocrotitorul României, la Editura *Cuvântul Vieții* a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei.

Felicităm pe toți cei care au contribuit la realizarea acestei cărți, cu speranța că ea va fi pentru cititori un îndemn la o cunoaștere mai profundă a identității creștine și a vocației spirituale a poporului român.

† DANIEL
Patriarhul României

†DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

ELEMENTE ALE RELIGIEI GETO-DACILOR FAVORABILE PROCESULUI DE CREȘTINARE A STRĂMOȘILOR*

Pentru a înțelege specificul și geniul unui popor, cunoașterea aspectului spiritual al existenței sale este esențială. Urmând legi firești bine determinate, prezentul unui popor poartă în sine, ca pe o zestre, bogăția valorilor moștenite de la înaintași. În acest context, cunoașterea spiritualității, în ce ne privește aspectul religios, a strămoșilor noștri este o problemă de permanentă actualitate.

E fapt bine cunoscut că toate popoarele lumii au – în baza unității de origine a neamului omenesc – trăsături comune, dar nu este mai puțin adevărat că fiecare popor își are și trăsăturile sale specifice, geniul său propriu, care-l califică și-l armonizează în concertul istoriei universale. Creștinismul, fiind o religie care se adresează „tuturor neamurilor” (*Matei* 20, 19), a făcut să rodească sămânța Evangheliei lui Hristos fără a anula specificul național al popoarelor care au oferit – în îmbrățișarea Evangheliei – capacitățile și valențele lor genuine, aducându-și fiecare „slava sa” (*Apocalipsa* 21, 24).

Poporul român, a cărui creștinare coincide cu etnogeneza, a primit creștinismul atât în limba greacă, cât și în limba latină. Ortodoxia românească are un specific al său, care s-a manifestat în decursul istoriei printr-un echilibru și o armonie pe multe planuri și sub diferite aspecte ale vieții. Între aceste trăsături specifice, putem enumera: absența războaielor confesionale, cumpătarea în discuțiile dogmatice, o îmbinare echilibrată între cugetarea teologică și viața concretă, o armonie între Stat și Biserică, un primat al frumuseții morale față de un juridism eclezial, tăria, răbdarea și curajul în fața marilor încercări ale istoriei, încrederea în biruința binelui și altele¹.

*Studiul acesta, la origine o lucrare de seminar întocmită sub îndrumarea Părintelui Profesor Constantin Galeriu în cadrul studiilor doctorale, a fost publicat în revista *Studii Teologice*, XXVIII (1976), 7-10, pp. 611-621. Este reprodus în acest volum cu modificări minore.

1. S. MEHEDIŢI, *Creștinismul românesc*, București, 1941.